

Pārtraukums izglītības apguvē

Mācību šķēršļu novēršana
bēgļu bērniem un
jauniešiem no Ukrainas –
problēmas un ieteikumi

Izglītības politikas
kopsavilkums
(Septembris, 2023)

Contents

PĀRSKATS	3
Bēgļu bērnu un jauniešu no Ukrainas izglītība Eiropā	4
Galvenie izaicinājumi bēgļu izglītībā	9
Riski bērniem un jauniešiem no Ukrainas	15
Vecāku dilemmas	17
Nākotnes nodrošinājums bēgļu no Ukrainas izglītībai: politikas ieteikumi	20

Sazinieties ar mums:

UNHCR Eiropas reģionālā biroja

E-pasts: rbeext@unhcr.org

Titullapas fotoattēls:

2022. gada maijs, Rumānija: Ukraiņu bērni nodarbības laikā Pepsico finansētajā mācību centrā Bukarestē. © UNHCR/Endrū Makonels (Andrew McConnell)

PĀRSKATS

Kopš 2022. gada februāra, kad Ukrainā sākās pilna apmēra karš, vairāk nekā 5,9 miljoni bēgļu ir devušies uz kaimiņvalstīm, kā arī tikuši pārvietoti valsts iekšienē. Eiropas valstīm tas ir radījis ļoti specifiskas bēgļu aizsardzības prasības, tostarp līdz šim nebijuša skaita bērnu un jauniešu iekļaušanu uzņemošo valstu izglītības sistēmās. Aptuveni deviņi no desmit bēgļiem no Ukrainas ir sievietes un bērni.

Pieejamie dati liecina, ka 2022.–2023. mācību gadā vidēji tikai aptuveni puse bēgļu bērnu no Ukrainas apmeklēja skolu uzņemošajās valstīs, līdz ar to pastāv risks, ka simtiem tūkstošu bērnu neatgriezīsies skolā, kad Eiropā sāksies 2023.–2024. mācību gads – trešais mācību gads, ko ietekmē pilna apmēra karš Ukrainā.

Daži bēgļu vecāki joprojām vilcinās savus bērnus pieteikt uzņemošo valstu skolās, jo cer drīz atgriezties, vai arī dod priekšroku citām mācību iespējām bērniem, kamēr gaida, kad viņu situācija stabilizēsies. Skolas un izglītības sistēmas dažās valstīs un reģionos ir sasniegušas savu ietilpību vai tām pašlaik nav resursu, skolotāju vai pieredzes, lai paplašinātu atbalsta sistēmas, lai skolās iekļautu lielu skaitu bēgļu bērnu, tāpēc daudzviet nav kvalitatīvu iespēju bērņus uzņemt skolās.

Lai mazinātu ievērojamo kaitējumu, ar ko saskaras simtiem tūkstošu bēgļu bērnu, būs nepieciešami efektīvi risinājumi, lai risinātu dažas no šīm galvenajām problēmām, kas ietekmē mācību

rezultātus un galu galā arī viņu profesionālo izaugsmi un turpmākās dzīves iespējas. Viena no galvenajām UNHCR prioritātēm bēgļu aizsardzības jomā ārkārtas situācijā Ukrainā joprojām ir mācību pārtraukuma laika samazināšana un bēgļu bērnu atgriešana skolas solā pēc iespējas ātrāk.

Dažu galveno problēmu risinājumus nebūs viegli izstrādāt un īstenot īstermiņā. Izglītības iestādēm, skolotājiem, vecākiem un citiem iesaistītajiem būs jārēķinās ar visām iespējamām situācijām, turklāt nav skaidrības par to, cik ilgi konflikts un piespiedu pārvietošana varētu ilgt. Tāpēc, lai nodrošinātu Ukrainas bēgļu bērnu izglītību nākotnē, noteikti būs jāplāno ilgtermiņa, augstas kvalitātes izglītība uzņemošajās valstīs, kā arī iniciatīvas, lai atvieglotu bēgļu un valsts iekšienē pārvietoto bērnu atgriešanos Ukrainas izglītības sistēmā, tiklīdz tas kļūs iespējams.

Šajā Izglītības politikas kopsavilkumā uzmanība pievērsta galvenajām problēmām, kas saistītas ar bēgļu bērnu un jauniešu no Ukrainas izglītību Eiropā, un šo problēmu saiknei ar iekšējo pārvietošanu un izglītības traucējumiem pašā Ukrainā. Tāpat kopsavilkums sniedz zināmu ieskatu un iespējas, kā rast iespējamus risinājumus bēgļu izglītībai, ko UNHCR identificēja ārkārtas situācijas risināšanas laikā.

Bēgļu bērnu un jauniešu no Ukrainas izglītība Eiropā

Bērnu izglītība gan Ukrainā, gan ārpus tās jau vairākus gadus ir traucēta. Kopš 2014. gada simtiem tūkstošu cilvēku jau bijuši pārvietoti valsts iekšienē konflikta dēļ austrumu reģionos un Krimā, savukārt COVID-19 pandēmija izraisīja ilgstošu skolu slēgšanu, pāreju uz mācībām tiešsaistē un citus būtiskus šķēršļus.¹ Kopš pilna apmēra kara sākuma 2022. gada februārī ievērojama daļa Ukrainas bērnu bija spiesti bēgt uz citām valstīm vai arī ir pārvietoti Ukrainas iekšienē, ietekmējot vairāk nekā 5 miljonus bērnu.² Tas rada unikāli sarežģītas problēmas saistībā ar Ukrainas bērnu un jauniešu piekļuvi izglītībai.

Bēgļus uzņemošajās valstīs Eiropā

Bēgļu ārkārtas situācija Ukrainā ir izraisījusi vēl nepieredzētu skolas vecuma bēgļu bērnu pieplūdumu Eiropas valstīs.³ Kopš 2022. gada februāra reģionā reģistrēti vairāk nekā 5,9 miljoni bēgļu no Ukrainas. Vairāk nekā 358 000 cilvēku bēga uz valstīm ārpus Eiropas.⁴

Gandrīz deviņi no desmit bēgļiem ir sievietes un skolas vecuma bērni, un tie veido vidēji 30-50% no kopējā bēgļu skaita jebkurā Eiropas uzņemošajā valstī.⁵ Tas nozīmē, ka kopš kara sākuma uz citām Eiropas valstīm ir aizbēguši vairāki simti tūkstoši skolas vecuma bērnu.

Šis skaits ir daudz lielāks nekā to bēgļu bērnu skaits, kas ieceļoja Eiropā pēdējā ievērojamā bēgļu pieplūduma laikā 2015.–2016. gadā, kad bēgļi ieradās caur Vidusjūru. Lai gan nav pieejami

atsevišķi dati par visām valstīm, iedzīvotāju statistika liecina, ka no 2014. līdz 2020. gadam aptuveni 802 000 nepilngadīgo tika atzīti par bēgļiem vai ES saņēma citu aizsardzības statusu, un lielākā daļa no tiem bija valstīs ar obligāto izglītību.⁶ Šo sešu gadu laikā reģistrētais skaits ir mazāks nekā puse no pašlaik aplēstā bēgļu bērnu skaita, kas no Ukrainas ieradušies pēdējo septiņpadsmit mēnešu laikā kopš pilna apmēra kara sākuma, kas liecina par straujo pieaugumu un vēl nepieredzētu nepilngadīgu personu pārvietošanās mērogu Eiropā kopš 2022. gada februāra.

Pašlaik lielākais bēgļu bērnu skaits no Ukrainas ir Polijā, Vācijā un Čehijā. Liels to skaits ir arī ģeogrāfiski attālākās valstīs, piemēram, Itālijā, Spānijā un Apvienotajā Karalistē.⁷ Čehijas Republika ir īpaši noslogota, jo tajā šobrīd dzīvo viena no lielākajām bēgļu kopienām no Ukrainas attiecībā pret kopējo iedzīvotāju skaitu. Moldovā dzīvo proporcionāli līdzīgs skaits bēgļu, taču tai ir daudz mazāk resursu, lai risinātu lielākos izaicinājumus.⁸

2022. gada jūnijs, Polija: Sofija, 13, bēgle no Ukrainas, apmeklē ģeogrāfijas nodarbību skolotājas Evas Golofitas (Ewa Golofit) vadībā sākumskolā Nr. 58 Varšavā. Pēc tam, kad 2022. gada februārī sākās iebrukums Ukrainā, Sofijas vecāki viņu nosūtīja dzīvot pie vecmāmiņas Polijas galvaspilsētā.
© UNHCR/Rafals Kostrynski (Rafal Kostrzynski)

Ilgstoša krīze izglītībā: saikne ar iekšējo pārvietošanu Ukrainā kopš 2014. gada

Bēgļu bērnu un jauniešu no Ukrainas izglītības problēmas ir jāskata kontekstā ar gadiem ilgajiem traucējumiem, kas radušies pirms iebrukuma sākuma 2022. gadā.

Pieļauve izglītībai Ukrainā ir būtiski apgrūtināta kopš 2014. gada, kad sākās konflikts Ukrainas austrumu reģionos un dienvidu pussalā Krimā. Tiek lēsts, ka līdz 2019. gada oktobrim valdības kontrolētajos rajonos (VKR) un valdības nekontrolētajos rajonos (VNR) abpus bijušajai “kontaktlīnijai” Luhanskas un Doneckas apgabalos tika ietekmēti 670 000 bērnu un 67 000 skolotāju.⁹

Kopš 2014. gada konfliktu skartajās teritorijās skolas ilgstoši bija slēgtas, un to telpas regulāri tika pakļautas uzbrukumiem, iznīcināšanai vai bojājumiem.

Tā rezultātā daudzi bērni un izglītības darbinieki no konfliktu skartajām Ukrainas teritorijām izjūt smagus traumas un stresa simptomus, un lielākā daļa skolēnu cieš no ievērojamiem mācīšanās traucējumiem. Šķēršļi izglītībai abpus bijušās kontaktlīnijas, piemēram, sertifikācija vai skolēnu mobilitātes trūkums¹⁰, kā arī izplatītie traucējumi, ko izraisīja skolu slēgšana COVID-19 pandēmijas dēļ, vēl vairāk apgrūtināja izglītības pieejamību Ukrainas iekšienē.¹¹

Papildu problēmas radās COVID-19 pandēmijas laikā, kad daudzas skolas un izglītības iestādes visā pasaulē bija spiests slēgt vai uz ilgāku laiku pāriet uz attālinātu mācīšanos, kas nesamērīgi ietekmēja bēgļu un valsts iekšienē pārvietoto bērnu situāciju, tostarp bērnus, kuri jau bija pārvietoti Ukrainas iekšienē.¹²

2022. gada aprīlis, Gruzija: Ukrainu bērni, kas aizbēga uz Gruziju, sāka mācīties īpaši organizētās ukraiņu nodalās Gruzijas izglītības iestādēs.
© Gruzijas Izglītības ministrija

Jaunais konflikta posms kopš 2022. gada 24. februāra ir ievērojami pasliktinājis šo jau tā nestabilo situāciju. Daudz vairāk skolu vairs nedarbojas normālā režīmā, jo ir bojātas vai iznīcinātas, un vēl vairāk cilvēku ir pārvietoti valsts iekšienē vai aizbēguši uz citām valstīm, tāpēc skolas vecuma bērnu un jauniešu atgriešanās Ukrainas izglītības sistēmā tuvākajā laikā ir maz ticama.

Iekšzemē pārvietoto personu (IDP) skaits Ukrainā strauji pieauga no 854 000 personām 2021. gada beigās līdz aptuveni 5,9 miljoniem 2022. gada beigās.¹³ 2023. gada februārī Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrija ziņoja, ka bombardēšanas vai apšaudes rezultātā tika bojāta 3151 izglītības iestāde, 440 no tām tika pilnībā iznīcinātas, kas ir aptuveni 25% no valsts skolu infrastruktūras. Saskaņā ar Ukrainas kompetento iestāžu datiem kopš pilna apmēra iebrukuma sākuma 2022. gada februārī nogalināts 461 bērns un 927 bērni tika ievainoti.¹⁴

Izglītības infrastruktūra ir apgrūtināta arī tāpēc, ka daudzas skolas Ukrainā ir atbrīvotas un tiek izmantotas kā militāri objekti vai kā pagaidu patvērumi IDP. Skolās valsts rietumos ir ieradies liels skaits jaunu valsts iekšienē pārvietoto bērnu, kas pastiprina slodzi, ko skolas izjūt jau kopš 2014. gada, kad tās tika pārvietotas no austrumiem. Tā rezultātā daudzi valsts iekšienē pārvietotie vecāki nespēj iekārtot savus bērnus skolās.¹⁵

Nesprāguši munīcijas lādiņi, plaša mēroga īpašuma un civilās infrastruktūras iznīcināšana, plūdi dambja pārrāvuma rezultātā, kā arī neprognozējamā drošības situācija tuvākajā nākotnē daudziem bērniem neļaus atgriezties Ukrainas skolās.¹⁶ ¹⁷ Daži pametuši valsti pēc tam, kad vispirms bija pārvietoti Ukrainas iekšienē, no kuriem daudzi ir bijuši pakļauti vairākām traumatiskām pieredzēm.

2022. gada aprīlis, Gruzija: Ukrainu skolēniem ir pieejama vispārējā izglītība ar tādu pašu mācību programmu un mācību grāmatām, pēc kurām viņi mācījās Ukrainas skolās. © Gruzijas Izglītības ministrija

Nemot vērā iepriekšējo iekšējo pārvietošanu no 2014. gada, 2020.–2023. gada COVID-19 pandēmiju, neseno iekšējo pārvietošanu un lielo bērnu un jauniešu skaitu, kas bēg no Ukrainas kopš 2022. gada februāra, daudzi ir pakļauti nopietniem, sarežģītiem un daudzslāņainiem riskiem, kas saistīti ar viņu izglītību. Tuvojas jau trešais mācību gads, kad pilna apmēra kara dēļ ir traucētas mācības, un situācija Ukrainā ir kļuvusi par ieilgušu ārkārtas situāciju izglītības jomā miljoniem pārvietoto bērnu.

Tiešsaistes un neformālās izglītības izmantošana bēgļu un valsts iekšienē pārvietoto personu vidū

Kopš pilna apmēra kara sākuma Ukrainas skolotāji un skolēni ir izrādījuši apbrīnojamu apņēmību panākt nepārtrauktu mācību procesu, lai gan paši ir pārvietoti vai spiesti bēgt no valsts. Daudzi ir pievērsušies tālmācībai, mācībām tiešsaistē un neformālajai izglītībai, lai turpinātu mācīties. Tomēr apstākļi, kādos mācās bēgļi un valsts iekšienē pārvietotie bērni un jaunieši no Ukrainas, vairumā gadījumu ne tuvu nav ideāli.

Ukrainā. Ukrainas valdība ir veikusi pasākumus, lai apriktu lielāko daļu skolu ar bombardēšanas patvertnēm, un lielā mērā paļaujas uz nepārtrauktu mācīšanos tiešsaistē, lai nodrošinātu skolēnu un izglītības personāla drošību, izmantojot Visas Ukrainas tiešsaistes skolu – tiešsaistes mācību

platformu 5.–11. klasei, ko COVID-19 pandēmijas laikā izstrādāja Izglītības un zinātnes ministrija ar UNICEF un Šveices un citu valstu valdības atbalstu.¹⁸ Salīdzinoši nesen ir pieejama arī ierobežotāka mācību lietojumprogramma pamatskolai, kurā galvenā uzmanība pievērsta lasītprasmei un rēķinātprasmei 1.–4. klašu skolēniem.¹⁹

Turklāt Ukrainas valdība, humānās palīdzības organizācijas, Eiropas Savienība un citi iesaistītie partneri ir snieguši atbalstu izglītības sistēmai, lai nodrošinātu, ka skolēni un skolotāji var droši mācīties un strādāt, saņemt atbilstošu atbalstu un apmācību, kā arī lai tiem, kuri ir spiesti pārslēgties uz attālināto mācību režīmu, būtu pieejama infrastruktūra.²⁰

Ārpus Ukrainas. Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrijas izstrādātos tiešsaistes mācību rīkus plaši izmanto un popularizē arī bēgļu bērni un skolotāji, kas pametuši valsti. Dažādas aptaujas, vajadzību novērtējumi un kvalitatīvas informācijas vākšanas pasākumi liecina, ka liels skaits bēgļu bērnu no Ukrainas joprojām mācās tiešsaistē pēc Ukrainas mācību programmas, izmantojot Visas Ukrainas tiešsaistes skolu vai citus attālinātās mācīšanās rīkus, ko viņiem ir nodrošinājuši skolotāji un skolas.²¹

Papildus mācībām tiešsaistē bēgļu bērnu grupas no Ukrainas apgūst ukraiņu mācību programmu neformālās, klātienē skolās, bieži vien kopā ar bēgļu skolotājiem no Ukrainas.

Pirms pilna apmēra kara Ukrainā bija aptuveni 4,1 miljons skolēnu un aptuveni 500 000 skolotāju, kas mācīja obligātajā izglītības sistēmā.²² Kopš tā laika ievērojama daļa skolotāju ir pametuši valsti. 2022. gada maijā aptuveni 25 000 skolotāju jau bija devušies uz citām valstīm.²³

Jaunākas un precīzākas aplēses nav pieejamas, taču ieceru aptaujas un citi dati liecina, ka aptuveni 70% bēgļu no Ukrainas ir ieguvuši bakalaura vai augstāku izglītību un 16% pirms aizbraukšanas strādājuši izglītības nozarē, kas norāda uz to, ka bēgļu vidū ir ievērojams skaits personu ar pedagoģiskām prasmēm vai kvalifikāciju.²⁴

Daudzi skolotāji bēgļi no Ukrainas ir sākuši mācīt savās mītnes valstīs. Uzņemošajās valstīs visā Eiropā ir izveidoti dažādi neformāli ukraiņu skolu modeļi, kuru kvalitāte un finansējums atšķiras. Dažas no šīm neformālās izglītības iestādēm ir atzītas Ukrainas iestādēs. Daudzas no tām ir saņēmušas finansējumu no humānās palīdzības organizācijām vai citiem fondiem, un dažas no tām izmanto jau esošo skolu infrastruktūru, īrē telpas vai tām tiek nodrošinātas telpas ārpus uzņemošās valsts skolu infrastruktūras.²⁵

Nav pieejami dati par to, cik daudz bēgļu bērnu no Ukrainas mācās tiešsaistē vai neformālās izglītības iestādēs, labākajā gadījumā tie ir izklaidēti un neoficiāli, tāpēc nav iespējams uzraudzīt, kāda veida mācības tiek īstenotas un kādu mācību rezultātu līmeni pašlaik sasniedz bēgļu bērni un jaunieši no Ukrainas.

Tomēr ir skaidras norādes, ka ārpus Ukrainas dzīvojošajiem piekļuve tiešsaistes izglītībai labākajā gadījumā ir neregulāra, jo skolotāji Ukrainā bieži ir spiesti pārtraukt mācību procesu drošības situācijas pasliktināšanās gadījumā. Daudziem bēgļu bērniem nav arī piekļuves ierīcēm, internetam un mācību telpām, lai pienācīgi sekotu līdzi mācībām. Neformālās izglītības iestādēm, piemēram, Ukrainas neformālajām skolām, bieži nav finansējuma un atbalsta, lai mācītu pietiekamā apjomā, un tas nozīmē, ka šīs izglītības iestādes nav pieejamas lielākajai daļai bēgļu bērnu un jauniešu lielākajā daļā Eiropas uzņemošo valstu.

Galvenie izaicinājumi bēgļu izglītībā

Lielākā daļa izglītības sistēmu visā Eiropā ir atjaunojušas vai paplašinājušas atbalsta sistēmas un politisko ietvaru attiecībā uz bēgļu bērniem pēc bēgļu un migrantu bērnu skaita reģionā palielināšanās, kā tas pēdējo reizi tika novērots 2015. un 2016. gadā Vidusjūras piekrastē.²⁶ Izglītības problēmas, kas radušās Ukrainas ārkārtas situācijā, ir saistītas ar lielo bērnu un jauniešu skaitu, kuri bēg no konflikta, ar uzņemšanas ietilpības problēmām un vecāku vilcināšanos pierakstīt bērnus uzņemošo valstu vietējās skolās. Ir vērojamas arī izmaiņas uzņemošo valstu ģeogrāfijā salīdzinājumā ar iepriekšējām reizēm, kad Eiropā bija augsts ieceļotāju skaits, proti, dažās valstīs, kurās pirms pilna apmēra kara sākuma Ukrainā bija salīdzinoši neliels skaits bēgļu bērnu un jauniešu, tagad ir vislielākais iebrucēju skaits.

Zems uzņemšanas līmenis

2022.–2023. mācību gada beigās bēgļu bērnu no Ukrainas uzņemšanas līmenis skolās bēgļus uzņemošajās valstīs Eiropā joprojām ir zems. Gadījumos, kad ir pieejami dati par ukraiņu bērnu uzņemšanu pirmsskolas, pamatskolas un augstākās izglītības iestādēs, uzņemto bērnu skaits pastāvīgi ir daudz mazāks par valstī reģistrēto bēgļu bērnu no Ukrainas skaitu. Aprēķini, kas balstīti uz pieejamajiem datiem, liecina, ka pašreizējie ukraiņu bērnu uzņemšanas rādītāji ES uzņemošo valstu nacionālajās skolu sistēmās ir vidēji aptuveni 30–50%.²⁷

- **Polijā**, kas pašlaik ir lielākā bēgļus no Ukrainas uzņemošās valsts²⁸, vairāk nekā 303 000 bēgļu ir skolas vecuma grupā (no 6 līdz 17 gadiem). Turpretī Polijas pamatskolās un vidusskolās mācās tikai aptuveni 134 000 bērnu no Ukrainas. Tas nozīmē, ka Polijā aptuveni 56% skolas vecuma bēgļu bērnu nav iekļauti Polijas izglītības

sistēmā. Bērnu un jauniešu uzņemšana no Ukrainas 2022.–2023. mācību gada laikā ir nedaudz samazinājusies.²⁹

- **Vācijā** šobrīd ir otra lielākā bēgļus no Ukrainas uzņemošā valsts, un tajā ir reģistrēti nedaudz vairāk par vienu miljonu bēgļu.³⁰ 2023. gada maija beigās aptuveni 207 000 nepilngadīgo un jauniešu mācījās skolās.³¹ Pašlaik nav pieejami precīzi dati par bēgļu no Ukrainas sadalījumu pa vecuma grupām obligātās izglītības vecuma kategorijā, tomēr aplēses liecina, ka līdz 80% bērnu mācās skolās. Tomēr skolotāju trūkums un skolu ietilpība dažos reģionos joprojām ir aktuāla problēma, ņemot vērā daudzus ieceļotājus no Ukrainas.³²
- **Čehijā** 2023. gada marta beigās gandrīz 40 000 bērnu mācījās pamatskolā un vairāk nekā 3300 –vidusskolā. Viena no visaptverošajām situācijas analīzēm liecina, ka līdz pat 90% Ukrainas pamatskolas vecuma bērnu mācās skolā, taču vidusskolēnu skaits joprojām ir zems – aptuveni 50%, un daudzi no viņiem turpina mācīties tiešsaistē un neformālās izglītības programmās. Bēgļi no Ukrainas veido

2022. gada maijs, Rumānija: Ukraiņu bērni rāda savus mākslas darbus nodarbības laikā Pepsico finansētajā mācību centrā Bukarestē.

© UNHCR/Endrū Makonels (Andrew McConnell)

aptuveni 3,9% no Čehijas pamatskolēnu kopskaita un 0,7% no vidusskolēnu kopskaita.³³ Kopējais bēgļu skaits Čehijā pašlaik ir vairāk nekā 520 000 (visās vecuma grupās).³⁴

- **Rumānijā** izglītību skolās (6–18 gadi) apgūst 5370 bēgļu bērni, bet pirmsskolas izglītības iestādēs (3–6 gadi) – 1983 bērni. Turklāt 16 137 bērni ir uzņemti skolās un pirmsskolas izglītības iestādēs kā “klausītāji”, kas nozīmē, ka viņiem vēl nav pastāvīga juridiskā statusa un viņi nesaņem oficiālus vērtējumus, bet drīkst piedalīties mācību stundās. Saīdzinājumā ar Rumānijā reģistrēto bēgļu no Ukrainas kopējo skaitu – 134 625. Aptuveni 44 599 no tiem ir nepilngadīgi, tostarp aptuveni 35 000 ir bērni skolas vecuma grupā (5–18 gadi).³⁵ Ja rēķinātu tikai tos skolas vecuma bērnus, kuri pilnībā

apmeklē skolu, t.i., izslēdzot tos, kuriem ir “klausītāja” statuss, uzņemto skaits skolās būtu aptuveni 15%. Ja bēgļu skolēni ar “klausītāja” statusu tiktu uzņemti pilnībā, aplēstais uzņemšanas rādītājs būtu ievērojami augstāks – aptuveni 60%.

Lielākajā daļā valstu pieejamie dati liecina, ka uzņemto vidusskolas vecuma bērnu skaits ir ievērojami mazāks nekā pamatskolā uzņemto jaunāko bērnu skaits. Tas norāda uz to, ka vecāki uzņemošajās valstīs daudz vairāk vilcinās reģistrēt pusaudžus vietējās skolās nekā vecāki, kuru bērni mācās sākumskolā un pamatskolā, iespējams, sakarā ar lielākām valodas apguves grūtībām un sociālajiem šķēršļiem.

Vecāku vilcināšanās reģistrēt bērnus

Bēgļu vajadzību izvērtējumi, kas neilgi pēc 2022. gada februāra tika veikti vairākās valstīs, kuras uzņēma bēgļus no Ukrainas, liecināja, ka ievērojams skaits vecāku neplānoja reģistrēt savus bērnus vietējās skolās līdz 2021.–2022. mācību gada beigām.³⁶

Pirmajā UNHCR aptaujā par bēgļu nodomiem, kas pirms 2022. gada vasaras tika veikta sešās Eiropas valstīs, lielākā daļa bēgļu par prioritāti izvirzīja nevis izglītību, bet gan citas pamatvajadzības, piemēram, naudu, mājokli un darbu.³⁷

Otrajā aptaujā par bēgļu nodomiem, kas tika veikta 2022. gada vasaras beigās, 43 valstīs visā pasaulē, bija vērojamas acīmredzamas pārmaiņas – 73% bēgļu respondentu no Ukrainas apstiprināja vēlmi reģistrēt savus bērnus uzņemošās valsts skolā, bet trešajā aptaujā, kas tika veikta 2022. gada beigās un 2023. gada sākumā šis rādītājs sasniedza 76%.³⁸

Neraugoties uz to, ka aizvien vairāk bēgļu izsaka vēlmi reģistrēt savus bērnus uzņemošo valstu izglītības sistēmās, faktiskā bērnu reģistrācija joprojām ir zema un, šķiet, nemainīga. Tas norāda uz pastāvīgu vecāku vilcināšanos reģistrēt bērnus bēgļus uzņemošajās valstīs.

Dažādi bēgļu vajadzību izvērtējumi, nodomu aptaujas, aizsardzības uzraudzība, kā arī neoficiāli un kvalitatīvi pierādījumi³⁹ liecina, ka šo vilcināšanos izraisa vairāki faktori, proti:

- **Vecāku cerības, ka drīz varēs atgriezties Ukrainā.** Daudzi uzskata, ka viņu uzturēšanās ārzemēs ir īslaicīga, un neredz vajadzību savus bērnus reģistrēt skolā citā valstī ar citu valodu un izglītības sistēmu.⁴⁰
- **Valodas barjeras.** Nesēn veiktajā OECD aptaujā 63% no iesaistītajām OECD valstīm kā būtisku šķērslī bēgļu bērnu un jauniešu uzņemšanai skolā min valodu. Daudzi vecāki saskaras ar valodas barjeru, mēģinot pieteikt bērnus uzņemošo valstu skolās. Daudzi bērni arī nevēlas apmeklēt uzņemošo valstu skolas, jo

baidās, ka valodas barjera būs pārāk liela, lai varētu efektīvi mācīties un komunicēt ar vienaudžiem, jo īpaši vidusskolās. Daži arī norāda, ka valodas barjeras dēļ ir kļuvuši par nīrgāšanās upuriem.⁴¹

- **Informācijas trūkums par izglītības iespējām.** Daudziem ukraiņu vecākiem ir pavisam maz vai gandrīz nemaz nav informācijas par bērnu izglītības iespējām.⁴² Šo ierobežoto informāciju varētu veicināt tas, ka lielākā daļa bēgļu no Ukrainas ir ieceļojuši uzņemošajās valstīs, izmantojot pagaidu aizsardzības vai līdzīgas programmas, un uzturas īrētās apmešanās vietās (43%) vai pie radniekiem vai paziņām (26%).⁴³ Līdz ar to viņi parasti nesaņem tāda paša līmeņa informāciju, kāda tiktu sniegta, ja viņi pieteiktos patvērumam un uzturētos valdības organizētajās uzņemšanas iestādēs. Aptuveni 20% OECD valstu kā galveno šķērslī uzņemšanai skolā min arī informācijas trūkumu.⁴⁴
- **Neskaidrības par procedūrām, kas saistītas ar atgriešanos mācībās Ukrainas izglītības sistēmā.** 48% no OECD aptaujā iesaistītajām valstīm kā reģistrēšanas šķērslī min “bažas par prasmju/kompetenču/diplomu atzīšanu Ukrainā nākotnē”. Daudziem vecākiem ir ļoti maz vai pat nemaz nav informācijas par to, kā bērni, kuri mācījušies Ukrainas izglītības sistēmā, var iegūt vērtējumus un sertifikātus, kas apstiprināti uzņemošās valsts izglītības sistēmā. Daži nav pārliecināti arī par to, kā uzņemošajā valstī iegūtie vērtējumi un sertifikāti pēc atgriešanās tiks atzīti Ukrainas izglītības sistēmā. Daudzi vecāki baidās, ka bērni, atstājot Ukrainas izglītības sistēmu, zaudēs nozīmīgus vērtējumus un sertifikātus, un uzskata, ka laiks, kas pavadīts uzņemošās valsts izglītības sistēmā, var negatīvi ietekmēt bērnu izglītību, kad viņi atgriezīsies Ukrainas izglītības sistēmā.⁴⁵

Skolu ietilpība bēgļus uzņemošajās valstīs

Daudzās Eiropas izglītības sistēmas skolās nav pietiekamas ietilpības un skolotāju, lai uzņemtu ļoti lielu skaitu ukraiņu bērnu, kas ieradušies pēc 2022. gada februāra, it īpaši pilsētu teritorijās.

Daudzās pilsētās un reģionos **trūkst fizisku telpu un mācību infrastruktūras**. Dažās skolās vecākiem ir izveidoti gaidīšanas saraksti vai tiek piedāvātas iespējas uzņemt bērnus mazāk noslogotos skolu rajonos. Dažos gadījumos bēgļu bērniem ir piedāvāta iespēja mācīties mājās vai attālināti, ja viņiem nav iespējams atrast vietu skolā.

Tā kā visā reģionā vērojams **skolotāju trūkums**, ko vispirms pastiprināja pedagogu aiziešana no profesijas COVID-19 pandēmijas laikā⁴⁶, lielākā daļa Eiropas valstu saskaras ar grūtībām atrast pietiekami kvalificētus vai specializētus skolotājus, kas strādātu ar bēgļu bērniem klasēs. Tas ir pamudinājis dažas no lielākajām uzņemošajām valstīm mazināt sertifikācijas un darbā pieņemšanas prasības skolotājiem un skolotāju palīgiem, lai palielinātu skolēnu skaitu klasēs, vai veikt citus pasākumus, lai paātrinātu izglītības darbinieku pieņemšanu darbā.

Galvenās kapacitātes problēmas ir arī **sagatavošanas klasēs un valodas atbalsta programmās**, lai sagatavotu bēgļu skolēnus iekļaušanai valsts skolu sistēmā. Sagatavošanas programmas visā Eiropā tiek īstenotas dažādos

formātos, un dažviet tiek piedāvāti atsevišķi “sagatavošanas gadi” vai “uzņemšanas klases”, kurās bēgļu skolēni saņem intensīvas nodarbības, lai apgūtu mācību valodu pirmsmācību uzsākšanas kopā ar vietējiem bērniem. Citos šo programmu variantos skolēni vai nu pilnībā, vai daļēji seko nodarbībām parastā klasē kopā ar uzņemošās kopienas bērniem un paralēli saņem papildu valodas stundas vai valodas atbalstu. Daudzās valstīs izglītības iestādēm ir grūtības atrast specializētus skolotājus, kas varētu pasniegt sagatavošanās programmas vai valodu nodarbības. Dažos gadījumos papildu sertifikācijas prasības attur skolotājus no pieteikšanās uz skolotāja amatu attiecīgajās programmās.⁴⁷

Daži piemēri, kas liecina par Ukrainas ārkārtas situācijas radīto spiedienu uz izglītības sistēmām:

- **Polijā** tikai aptuveni 11% no reģistrētajiem bēgļu bērniem no Ukrainas pašlaik var apmeklēt sagatavošanas klases, galvenokārt tāpēc, ka trūkst poļu valodas kā svešvalodas skolotāju.⁴⁸
- Hamburgas federālajā zemē **Vācijā** līdz 2022. gada beigām skolās tika uzņemti 6200 ukraiņu bērni, kas lika skolu iestādēm izveidot 400 papildu klases un pieņemt darbā aptuveni 600 skolotāju.⁴⁹
- Prāgā, **Čehijas Republikā**, 650 bērni no Ukrainas nevarēja iestāties skolā vietu trūkuma dēļ, kas lika pilsētas domei veikt ārkārtas pasākumus, piemēram, palielināt klašu skaitu.⁵⁰
- Līdzīga slodze uz skolu ietilpību ir novērota arī citās Eiropas valstīs.⁵¹

Juridiskie, finansiālie un administratīvie šķēršļi izglītības pieejamībai

Daži no pastāvošajiem šķēršļiem, kas kavē bēgļu piekļuvi izglītībai, rodas no jauna vai ir kļuvuši vēl izteiktāki bēgļu bērnu pieplūduma no Ukrainas dēļ.

Šie šķēršļi ietver skaidru noteikumu trūkumu par obligāto izglītību bēgļu bērniem, bērniem bez uzturēšanās atļaujām vai starptautiskās aizsardzības statusa. Tiesību normas par obligātās izglītības vecuma grupām var ierobežot piekļuvi izglītībai bērniem ārpus noteiktas vecuma grupas, piemēram, bērniem, kas jaunāki par 5 gadiem vai vecāki par 15 gadiem.

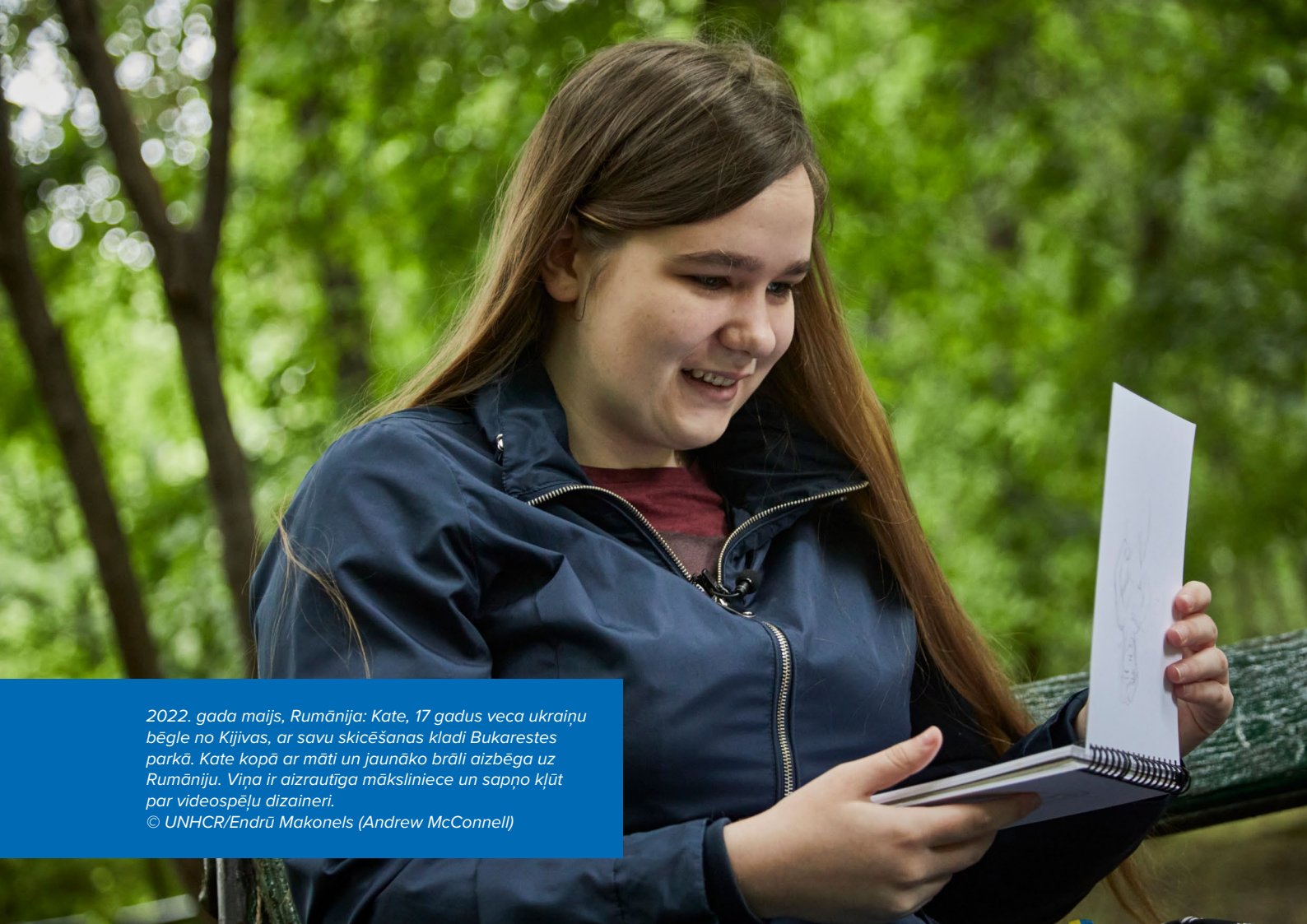
Valstīs, kurās izglītības **kompetence ir nodota** reģioniem vai apakšreģioniem, tiesību normas un valodas prasības attiecībā uz jauniebraukušo bēgļu bērnu piekļuvi izglītībai dažādos reģionos var ievērojami atšķirties, radot problēmas bēgļu vecākiem saprast, ko viņi var darīt, lai viņu bērni varētu piekļūt izglītības sistēmām.

Turklāt bieži vien nepastāv tiesību normas vai pat vienota pieeja tam, kā būtu **jānovērtē** bērnu izglītības līmenis pirms pārvietošanas un kā iedalīt skolēnus klasēs.⁵²

Daudziem bēgļiem no Ukrainas trūkst arī **finansu līdzekļus**, lai samaksātu par mācībām, grāmatām un citiem skolas piederumiem, transportu un citiem izdevumiem, kas saistīti ar reģistrēšanos skolā.⁵³

- Līdz šim dažās valstīs skolas par tiesīgiem uzņemšanai varēja uzskatīt tikai tos bērnus, kuriem ir **ilgtermiņa uzturēšanās atļauja**. Pagaidu aizsardzības turētājiem parasti šādas atļaujas nav, jo viņu uzturēšanās tiesību termiņš ir ierobežots.
- **Rumānijā** un **Moldovā** bija vai joprojām ir sistēmas, kas ļauj migrantu un bēgļu bērniem sākotnēji mācīties skolās tikai kā "klausītājiem", kas nozīmē, ka viņi var apmeklēt mācību stundas, bet nevar kārtot pārbaudes darbus un eksāmenus, kas ļautu viņiem iekļauties izglītības sistēmā un iegūt vērtējumus un sertifikātus.
- **Polijas** valdība 2022. gada martā izdeva ministrijas dekrētu, ar kuru ukraiņu bērni tiek atbrīvoti no obligātās izglītības, ja vecāki paraksta deklarāciju, ka viņu bērni turpina mācīties Ukrainā, mācoties attālināti.⁵⁴ Praksē nav noteikumu, kas Polijas valdībai ļautu pārbaudīt, vai ukraiņu bērni pēc tam, kad vecāki ir parakstījuši deklarāciju, apmeklē skolu vai mācās.⁵⁵ Dažas citas valstis vai nu pieļauj atbrīvojumus no obligātās izglītības, izmantojot juridiski atzītus māj mācības veidus, turpretī citās valstīs māj mācība ir nelikumīga.⁵⁶

Lielākā daļa Eiropas valstu cenšas novērst administratīvos un praktiskos šķēršļus laikā, kad no Ukrainas ieradās liels skaits bēgļu bērnu un jauniešu. Tomēr joprojām pastāv milzīgas atšķirības starp pieejām, kvalitāti un efektivitāti, lai nodrošinātu piekļuvi izglītībai.

2022. gada maijs, Rumānija: Kate, 17 gadus veca ukraiņu bēgle no Kijivas, ar savu skicēšanas kladi Bukarestes parkā. Kate kopā ar māti un jaunāko brāli aizbēga uz Rumāniju. Viņa ir aizrautīga māksliniece un sapņo kļūt par videospēļu dizaineri.

© UNHCR/Endrū Makonels (Andrew McConnell)

Datu problēma

Eiropas valstis lielākoties nesniedz un/vai nesadala datus par bēgļu izglītību, un tas ierasti ir apgrūtinājis detalizētu analīzi un plānošanu bēgļu bērnu iekļaušanai Eiropas izglītības sistēmās. Dažus rādītājus var iegūt no patvēruma statistikas, vietējiem pētījumiem un citiem avotiem, taču parasti nav pieejami precīzi dati par to, cik daudz bēgļu saņem izglītību, kāds ir viņu vecums, dzimums un citas individuālās iezīmes, kā arī par to, kur viņi iegūst izglītību un kurās klasēs.⁵⁷

Šī situācija ir nedaudz uzlabojusies Ukrainas bēgļu ārkārtas situācijas dēļ. Tā kā pagaidu aizsardzība ES attiecas tikai uz Ukrainas valstspiederīgajiem, ir pieejami daži dati par pagaidu aizsardzības saņēmēju skaitu ES izglītības sistēmās, lai gan tie joprojām ir izkaisīti un nepilnīgi.

Neraugoties uz to, ka pēdējo mēnešu laikā ir uzlabojusies pagaidu aizsardzības turētāju reģistrācija un dokumentācija, daudzām valstīm joprojām nav precīzu datu par bēgļu bērnu

un jauniešu no Ukrainas dzīvesvietu, vecumu, dzimumu un izglītību. Neprecizitātes rada arī dubulta uzskaitē un reģistrācijas anulēšana, kad bēgļi pārceļas uz citām valstīm. Dažās izglītības sistēmās trūkst arī plānošanas datu un novērtējumu par to, cik daudz vietu skolu sistēmā ir pieejamas bēgļu bērniem un jauniešiem.⁵⁸

Rezultātā daudzām valstīm ir grūtības pienācīgi novērtēt izglītības vajadzības, plānot skolu infrastruktūru un darbinieku skaitu, kā arī risināt citus ar bēgļu bērnu pieplūduma pārvaldību saistītus jautājumus. Dažos gadījumos datu trūkums ir apgrūtinājis arī papildu resursu piešķiršanas koordināciju, piemēram, kad tiek mobilizēts ES finansējums un humānās palīdzības kopienas piedāvātie resursi bēgļu izglītības atbalstam, lai papildinātu valstu veiktos pasākumus.

Riski bērniem un jauniešiem no Ukrainas

2023. gada septembrī sāksies jau trešais mācību gads pēc kārtas, kad simtiem tūkstošu skolas vecuma bēgļu bērnu un jauniešu no Ukrainas būs ievērojami traucēta izglītība. Tas, ka bēgļu bērni un jaunieši no Ukrainas ilgstoši neapmeklē skolu vai turpina mācīties neilgtspējīgās un zemākas kvalitātes tiešsaistes un attālinātās izglītības programmās, rada būtiskus riskus viņu aizsardzībai.

Mācību zaudējumi

Ja uzņemošo valstu nacionālajās skolu sistēmās uzņemšanas rādītāji turpinās būt zemi, daudzi bēgļu bērni un jaunieši riskē zaudēt vēl vienu mācību gadu papildu jau zaudētajiem 2021.–2022.⁵⁹ un 2022.–2023. mācību gadiem. Šie iespējamie mācību zaudējumi papildinās tos, kas ukraiņu bērniem jau radās 2014. gadā valsts austrumos aizsāktā konflikta un 2020. gada sākumā COVID-19 pandēmijas izraisīto traucējumu dēļ, un kuri izraisīja skolu slēgšanu, pāreju uz zemākas kvalitātes mācībām tiešsaistē un mazāku mācību satura apguvi mācību laikā.⁶⁰

Ir zināms, ka šādi ilgstoši un dziļi mācību pārtraukumi ilgtermiņā nelabvēlīgi ietekmē mācību rezultātus un noved pie zemāka uzņemšanas līmeņa vidējā un augstākajā izglītībā.

Ir pierādījumi, ka Ukrainas bērnu mācību rezultāti konflikta dēļ ir ievērojami pasliktinājušies. Pirms kara Ukrainas bērni vairumā izglītības rādītāju bija līdzvērtīgi vai pārāki par kaimiņvalstu bērniem. Dati no OECD Starptautiskās skolēnu novērtēšanas programmas.

Starptautiskās studentu novērtēšanas programmas (PISA) rādītāji 15 gadus veciem skolēniem, kā arī Pasaules Bankas Saskaņotie mācību rezultāti (HLO)

tagad liecina par ievērojamu ukraiņu bērnu mācību rezultātu kritumu, ierindojot tos aiz Eiropas valstīm ar viszemākajiem rezultātiem (t.i., aiz Moldovas un Armēnijas).^{61 62}

Drošas skolas vides trūkums

Tā kā simtiem tūkstošu bēgļu bērnu no Ukrainas, visticamāk, ilgstoši neapmeklēs skolu, daudzi no viņiem ir pakļauti izmantošanai, ar dzimumu saistītai vardarbībai, nevēlamiem pielāgošanās mehānismiem un citiem riskiem, kas saistīti ar to, ka viņi neapmeklē skolu.

Daži sākotnējie pierādījumi, kas iegūti, piemēram, Čehijā un Ungārijā, liecina par lielāku sieviešu un meiteņu neaizsargātību pret cilvēku tirdzniecību, seksuālu izmantošanu un vardarbību, kā arī vervēšanu nelegālā darbā. Īpašam riskam joprojām ir pakļauti bērni bez pavadoņiem.⁶³

Labklājības un garīgās veselības pasliktināšanās

Ilgstoša tiešsaistes izglītības vai cita veida attālinātā mācīšanās var izraisīt sociālo izolāciju, garīgās veselības problēmas un mācīšanās grūtības, kas neproporcionāli lielā mērā var ietekmēt bēgļus, kuri mācās, kā tas bija COVID-19 pandēmijas laikā.⁶⁴ Papildus mācībām skolas nodrošina arī būtiskas sociālās un emocionālās vajadzības, kas veicina vispārējo labklājību un garīgo veselību un kuras nevar tikpat veiksmīgi nodrošināt, mācoties tiešsaistē.⁶⁵

Garīgās veselības novērtējumi, kas veikti bēgļus no Ukrainas uzņemošajās valstīs, liecina par salīdzinoši augstu stresa un posttraumatiskā stresa traucējumu (PTSD) izplatību bēgļu bērniem. Bērni ir arī vairāk pakļauti garīgās veselības problēmām, ja no tām cieš vecāki. Jāatzīmē arī tas, ka vecāki, kuru bērni mācās skolā, mazāk cieš no garīgās veselības problēmām nekā tie, kuru bērni neapmeklē skolu.⁶⁶

Vēl viens svarīgs faktors ir sociālais un emocionālais aspekts, kas saistīts ar spēju uzturēt saskarsmi ar citiem bērniem. “Impact Initiatives” un “Glābiet bērnus” nesēn veiktajā aptaujā 13% bēgļu bērnu un pusaudžu aprūpētāju kā drošības un labklājības risku min “nepietiekamu draugu skaitu”.⁶⁷

Samazinātas iespējas iekļauties

Lielākajai daļai bēgļu bērnu reģistrēšanas atlikšana uzņemošās valsts skolu sistēmā, visticamāk, ilgtermiņā samazinās viņu izredzes iekļauties un integrēties uzņemošajā valstī.

Skolu neapmeklējošie bēgļu bērni parasti nesaņem intensīvu valodu izglītību, ievadstundas vai citas sagatavošanas programmas, ko viņi saņemtu uzņemošo valstu skolās Eiropā. Tā kā valodas apguve ilgst vairākus gadus, valodas apguves atlikšana var ievērojami kavēt bēgļu bērnu un jauniešu izglītības attīstību.⁶⁸

Mācību valodas(-u) nezināšana uzņemošajā valstī negatīvi ietekmē arī garīgo veselību un labklājību, kā liecina “Impact Initiatives” un “Glābiet bērnus” dati. 14% bēgļu bērnu un pusaudžu aprūpētāju kā drošības un labklājības risku minēja “uzņemošās kopienas valodas nezināšanu”.⁶⁹

Vecāku iztikas līdzekļi

Ņemot vērā lielo skaitu mājsaimniecību, kuras uztur vienīgi bēgļu sievietes no Ukrainas, ir ļoti svarīgi, lai sievietēm būtu pieejama pirmsskolas un skolas izglītība, kas ļautu atrast darbu un nodrošinātu laiku un vietu, lai rūpētos par svarīgākajām ikdienas lietām. Ja netiek nodrošināta piekļuve pirmsskolai un skolai, mājsaimniecību vadītājas, var nespēt tikt galā ar šo izaicinājumu vai arī viņu vienīgā izvēle var būt atgriešanās Ukrainā, neraugoties uz nelabvēlīgo drošības situāciju.

Vecāku dilemmas

Bēgļu vecāki no Ukrainas bieži ir spiesti pieņemt sarežģītus lēmumus par savu bērnu izglītību. Ir pieejama skaidra informācija par izglītības iespējām, taču bieži vien tā nav sniegta vecākiem viegli atrodamā un saprotamā formātā vai valodā. Atsevišķu pamatprincipu atzīšana palielina iespējas bēgļu bērniem iegūt kvalitatīvu izglītību.

Kāpēc mans bērns ir jāreģistrē uzņemošās valsts skolā?

Bēgļu bērnus vislabāk būtu pieteikt uzņemošās valsts skolā, kur viņi var gūt labumu no klātienes izglītības, ko skolās nodrošina kvalificēti skolotāji.

Tai ir vairākas būtiskas priekšrocības salīdzinājumā ar citiem izglītības veidiem, proti:

- Reģistrēšana uzņemošās valsts skolā parasti ir visefektīvākais veids, kā atgriezt bērnus mācību procesā pēc piespiedu pārvietošanas. Lielākajā daļā Eiropas valstu bēgļiem no Ukrainas un citām valstīm ir garantēta neierobežota piekļuve izglītībai.⁷⁰
- Klātienes izglītība ir kvalitatīvāka nekā tiešsaistes izglītība un citi tālmācības veidi. Mācīšanās ir daudz efektīvāka, ja klasē strādā kvalificēts un apmācīts skolotājs.
- Skolas apmeklēšana ļauj bērniem kontaktēties ar citiem jauniešiem un socializēties ar uzņemošās valsts iedzīvotājiem. Tas labvēlīgi ietekmē garīgo veselību un labsajūtu. Lielākajā daļā Eiropas valstu ar skolu starpniecību bēgļiem ir pieejami dažādi atbalsta pakalpojumi, tostarp garīgās veselības un psihosociālā atbalsta pakalpojumi, valodu apguve, pedagoģiskais atbalsts un pirmsskolas un pēcskolas laika bērnu aprūpe.

- Bērni apgūst jaunas valodas un dzīves prasmes uzņemošās valsts skolā. Šīs prasmes bēgļu bērniem būs noderīgas nākotnē, pat ja viņi atgriezīsies savas valsts izglītības sistēmā. Ja bērni ir pārvietoti ilgāku laika periodu, viņi uzņemošās valsts skolā apgūs prasmes, lai atjaunotu savu dzīvi, kamēr viņi ir pārvietoti. Ja piespiedu pārvietošana ilgst īsāku laika periodu un atgriešanās ir iespējama, ārzemēs apgūtās prasmes var tikt apliecinātas izcelsmes valsts izglītības sistēmā.
- Sūtot bērnus uz skolu, vecāki var strādāt vai veikt citas svarīgas nodarbes.
- Bērnu reģistrēšana uzņemošās valsts izglītības sistēmā ir ilgtspējīgāka. Daudzi tiešsaistes un citi izglītības veidi ne vienmēr ir pieejami, bieži vien pastāv risks, ka tie tiks pārtraukti, kad beigsies finansējums, un bieži vien tie nesniedz plaši atzītus vērtējumus vai sertifikātus.

Lielākajā daļā Eiropas valstu ir obligātās izglītības sistēmas.⁷¹ Tas nozīmē, ka ikvienam skolas vecuma bērnam, kas likumīgi uzturas uzņemošās valsts teritorijā, ir jāapmeklē skola vai jāmacās uzņemošās valsts likumīgi atzītā izglītības veidā. Kā piemēri minamas Ukrainas starptautiskās skolas un citas starptautiskas skolas (valstīs, kur tās ir pieejamas), likumīgas mājškološanas formas vai likumiski atzītas skolas ar alternatīvām pedagoģiskām pieejām, piemēram, Valdorfa vai Montesori.

Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrija iesaka bēgļu vecākiem iepazīties ar obligātās izglītības prasībām un reģistrēt bērnus saskaņā ar vietējiem noteikumiem. Ministrija norāda arī uz sociālajām garantijām, ko sniedz reģistrēšanās uzņemošās valsts izglītības sistēmā.⁷²

Vai mans bērns var palikt reģistrēts Ukrainas izglītības sistēmā?

Reģistrēšanās uzņemošās valsts skolā neizslēdz iespēju bēgļu bērniem no Ukrainas turpināt piedalīties tiešsaistes izglītības apguvē saskaņā ar Ukrainas mācību programmu. Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrija ļauj bērniem turpināt sekot tiešsaistes nodarbībām kā tālmācības studentiem, stažieriem, mājās izglītotiem vai pašizglītības ceļā. Eksāmeni un pārbaudes darbi noteiktām klasēm parasti tiek organizēti tiešsaistē.⁷³

Dažas organizācijas piedāvā arī klātienē izglītību saskaņā ar ukraiņu mācību programmu, ko pasniedz ukraiņu skolotāji. Dažas no šīm Ukrainas neformālajām skolām ir atzītas Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrijā, bet citas nav.⁷⁴ Dažām no šīm skolām atsevišķos gadījumos ir ierobežots vai pārtraukts finansējums, kas piespiež tās agrāk vai vēlāk pārtraukt savu darbību.

Pirms šo izglītības iespēju izvēles vecākiem būtu jāizvērtē to kvalitāte un ilgtspēja. Tiešsaistes izglītībai ir svarīgi, lai bērniem būtu telpas, kurās viņi var mācīties tiešsaistē (atsevišķa telpa mājā vai vietējā skolā, ko viņi var izmantot pēc mācību stundām skolā). Turklāt viņiem ir jābūt piekļuvei atbilstošam bezvadu internetam un elektroniskām ierīcēm, lai atvieglotu mācīšanos tiešsaistē.

Vecākiem jāņem vērā arī bērnu noslodze, ja viņi uzņemošajā valstī iegūst izglītību un vienlaikus apgūst Ukrainas mācību programmu. Ir ļoti noderīgi ievērot Ukrainas mācību programmas daļas, ko nevar apgūt uzņemošajā valstī, piemēram, ukraiņu valodu, vēsturi un kultūru, lai uzturētu valodas un kultūras saikni ar savu izcelsmes valsti. Mācību priekšmeti, kurus māca gan uzņemošajā valstī, gan Ukrainas izglītības sistēmā, piemēram, matemātika un dabaszinātnes, jāapgūst tikai uzņemošās valsts skolā, kurā bērns ir reģistrēts.

Ja papildus izglītībai valsts skolu sistēmā tiek apsvērti arī papildu izglītības veidi, vecākiem būtu jānodrošina, ka visas iegūtās zināšanas tiek atzītas un novērtētas ar oficiāliem vērtējumiem vai sertifikātiem, lai pasargātu savus bērnus no apliecinājumu zaudēšanas un novērstu to, ka trūkst dokumentu par akadēmiskajiem sasniegumiem un prasmēm.

Ja atgriezāties, vai es varu sūtīt savu bērnu atpakaļ uz skolu Ukrainā?

Vairumā Eiropas valstu skolas ņems vērā dokumentus par iepriekšējo mācīšanos un novērtēs bēgļu bērnus no Ukrainas, piedāvās viņiem sagatavošanas programmu un atvieglos pāreju uz normālu klasi, tiklīdz bērns būs pietiekami labi apguvis mācību valodu.⁷⁵

Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrijai ir noslēgti vairāki divpusēji nolīgumi ar galvenajām bēgļu uzņemošajām valstīm par vērtējumu, sertifikātu un diplomu savstarpēju atzīšanu. Ukraina ir arī daļa no starptautiskā ENIC/NARIC tīkla prasmju un kompetenču atzīšanai.⁷⁶ Ir ļoti svarīgi, lai vecāki glabātu dokumentāciju par savu bērnu iepriekšējo izglītību Ukrainā (t. i., sekmju izrakstus, vērtējumus, atzīmes, diplomus, sertifikātus). Vairumā gadījumu tās tiks ņemtas vērā, kad bērns tiks novērtēts un ievietots uzņemošās valsts skolā.

Bēgļu bērni un jaunieši, kuri ir mācījušies ārzemēs, pēc atgriešanās var iegūt apliecinājumu par savu izglītību Ukrainas izglītības sistēmā. Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrija ir izdevusi metodiskos norādījumus izglītības iestādēm, kuros skaidrots, kā bērni, kuri atgriežas no ārzemēm, Ukrainas skolās var saņemt ārzemju vidusskolās iegūtās izglītībasatzīšanu.⁷⁷

Kur es varu atrast informāciju par izglītības iespējām savam bērnam?

Lielākā daļa Eiropas Izglītības ministriju ir publicējušas informatīvus materiālus bēgļu vecākiem no Ukrainas atbilstošos formātos un valodās.⁷⁸ Dažos gadījumos pietiek ar vienkāršu meklējumu internetā, lai atrastu šo informāciju, taču ne vienmēr šī informācija ir pieejama ukraiņu valodā un bieži vien to ir grūti atrast citas informācijas lielajā klāstā. Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrijas tīmekļa vietnē ir pieejami vairāki resursi ar norādēm. Vecākiem ieteicams paļauties uz oficiālo informāciju un ievērot nepieciešamo piesardzību, gūstot informāciju no tādiem avotiem kā sociālie tīkli un mediji.

Nākotnes nodrošinājums bēgļu no Ukrainas izglītībai: politikas ieteikumi

Bēgļus uzņemošajām valstīm Eiropā ir izaicinošs uzdevums izglītības sistēmās iekļaut vēl nepieredzēti lielu skaitu bērnu un jauniešu. To nevar izdarīt vienā dienā, un tam būs nepieciešami atbilstoši resursi un visu iespējamo scenāriju paredzēšana tik ilgi, kamēr karš Ukrainā izraisīs piespiedu pārvietošanu.

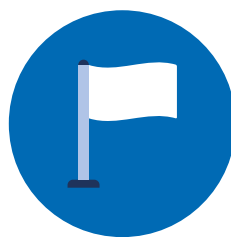
1. Izglītības sistēmām Eiropā jāveido pietiekama kapacitāte, lai tās varētu nodrošināt vietu skolā ikvienam bēgļu bērnam īstermiņā

skolas var apsvērt pagaidu pasākumus, lai uzņemtu lielāku bēgļu bērnu un jauniešu skaitu, piemēram, palielināt klašu lielumu, pieņemt darbā skolotāju palīgus un pielāgot mācību grafikus.

Ilgtermiņā, lai **nodrošinātu pietiekami daudz vietas un infrastruktūru** skolās bēgļu bērniem, dažos gadījumos būs jāierīko vai jāpadara pieejamas papildu telpas, mācību materiāli, piemēram, prezentāciju tāfeles, soli un pedagoģiskie materiāli, interneta pieslēgums un piekļuve digitālajām ierīcēm.

Ja skolās ilgstoši uzturas liels skaits bēgļu bērnu, par prioritāti būtu jāizvirza papildu atbilstoši **apmācītu un sertificētu skolotāju** pieņemšana darbā. Vajadzības gadījumā skolotājus var pieņemt darbā arī no bēgļu kopienas, izmantojot vienkāršotas un paātrinātas darbā pieņemšanas procedūras un atbrīvojumu no noteiktām profesionālajām prasībām.

Resursus izglītības kapacitātes palielināšanai var iegūt no valsts finansēm un, ja nepieciešams, no ES, NVO un citiem donoriem. Ekspertu atbalsta pakalpojumus bēgļiem, kas apmeklē skolu, piemēram, garīgās veselības un psihosociālo atbalstu, var sniegt, sadarbojoties ar iestādēm un organizācijām, kurām ir resursi un zināšanas, lai tos nodrošinātu.

2. Eiropas izglītības sistēmām jācenšas panākt pēc iespējas augstāku bēgļu bērnu un jauniešu iekļaušanas līmeni valstu izglītības sistēmās

Pašreizējais bēgļu bērnu un jauniešu skaits, kas ierodas no Ukrainas, arī turpmāk radīs kapacitātes un citas problēmas izglītības sistēmām visā reģionā. Lielākajā daļā Eiropas valstu 2023.–2024. mācību gadā nebūs iespējams pilnībā uzņemt bēgļu bērnus.

Valstīm un izglītības iestādēm būtu jāizmanto nākamais mācību gads nākotnes plānošanai un jānodrošina, ka tiek saglabātas visas nepieciešamās iespējas, lai palielinātu skolēnu uzņemšanu un, ideālā gadījumā, **garantētu vietu skolā katram bēgļu bērnam 2024.–2025. mācību gadā**. Ja bēgļi varēs atgriezties Ukrainā pirms 2024.–2025. mācību gada sākuma, plānus varēs attiecīgi pielāgot.

Plānošana jāsāk ar precīzu skolas vecuma bēgļu bērnu un jauniešu skaita valstī **novērtējumu un sagatavošanu**. Pašreizējais un gaidāmais skaits būtu jāsaprot ar pieejamajām telpām un atbalsta sistēmām (valodu apguves programmas, psihosociālais atbalsts) bēgļu bērniem paredzētajās skolās. Kad šie novērtējumi būs veikti, varēs izstrādāt konkrētus plānus un vajadzības gadījumā nodrošināt resursus skolu kapacitātes palielināšanai.

3. Bēgļu vecākiem jāsaņem detalizēta informācija par bērniem un jauniešiem pieejamajām izglītības iespējām, lai viņi varētu pieņemt pamatotus lēmumus

Valstīm, reģioniem vai citām izglītības iestādēm būtu jāsažinās ar bēgļu kopienām un jānodrošina, lai **vecāki saņemtu precīzu informāciju par viņu bērniem pieejamajām izglītības iespējām**. Bēgļiem viegli pieejamā formātā un valodā jāsniedz informācija par visām priekšrocībām un trūkumiem, kas saistīti ar katru no iespējām. Ideālā gadījumā informatīvo kampaņu efektivitātei jābūt izvērtējamai un jāietver uz kopienu balstītas pieejas.

Lai gan informatīvajām kampaņām jābūt **vērstām uz to, lai maksimāli palielinātu bēgļu uzņemšanu** izglītības sistēmā uzņemošajā valstī, jāsniedz arī informācija par iespējām saglabāt **saikni ar Ukrainas izglītības sistēmu**, par to, kādas mācību iespējas ir pieejamas un kā tās var tikt novērtētas un sertificētas. Tam nepieciešama cieša sadarbība, ideālā gadījumā reģionālā līmenī, starp bēgļus uzņemošajām Eiropas valstīm un Ukrainas Izglītības un zinātnes ministriju.

4. Attiecīgajām iestādēm Ukrainā un uzņemošajās valstīs būtu cieši jāsadarbjas, lai maksimāli uzlabotu visu bēgļiem pieejamo izglītības iespēju kvalitāti

Ņemot vērā iespējamo bēgļu kustības mainīgumu Ukrainā un no tās, daudzi bēgļu vecāki dod priekšroku tam, ka viņu bērni saglabā saikni ar Ukrainas izglītības sistēmu. Daudzi arī cenšas saglabāt iespēju atgriezties Ukrainas izglītības sistēmā pēc tam, kad kādu laiku ir pavadījuši ārzemēs.

Uzņemošajām **Eiropas valstīm un attiecīgajām Ukrainas iestādēm būtu cieši jāsaņemas** savas darbības, lai pēc iespējas atvieglotu gan ilgāku uzturēšanos uzņemošajās valstīs, gan atgriešanos Ukrainas izglītības sistēmā, kā arī maksimāli uzlabotu izglītības kvalitāti un saderību uzņemošajās valstīs un Ukrainā.

To var panākt, ieviešot **cenās ziņā pieejamas un ātras procedūras, lai savstarpēji atzītu pārvietoto izglītojamo iegūtos vērtējumus**, sertifikātus un diplomus; **apmainoties ar datiem** par pārvietoto izglītojamo akadēmiskajiem sasniegumiem un mobilitāti un ieviešot **vienotus tiesību aktus un direktīvas**, vēlams reģionālā līmenī.

Eiropas Komisijas ieteiktās vadlīnijas, ko izstrādājuši UNICEF un UNHCR, ir pieejamas tīmekļa vietnē <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/resources/publications/practical-manual-on-refugees.htm>

BEIGU PIEZĪMES

- 1 Skatīt UNHCR Eiropas reģionālā biroja izglītības politikas dokumentu "Mācības pēc mājāsēdes", <https://reliefweb.int/report/world/refugee-education-europe-learning-after-lock-down-july-2022>; PVO no 2020. gada 30. janvāra līdz 2023. gada 5. maijam bija pasludinājusi COVID-19 par ārkārtas situāciju sabiedrības veselības jomā, kas radīja starptautiskas bažas.
- 2 Skatīt <https://www.unicef.org/press-releases/11-months-war-ukraine-have-disrupted-education-more-five-million-children>
- 3 Ukrainas situācija ir visstraujāk augošā bēgļu krīze kopš Pirmā pasaules kara, skatīt jaunāko UNHCR ziņojumu "Globālās tendences" <https://www.unhcr.org/global-trends-report-2022>
- 4 Skatīt jaunākos datus šeit: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- 5 Skatīt <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>; uz 2023. gada 11. maiju 85% no tiem, kas iekļauti UNHCR aizsardzības uzraudzībā, ir sievietes vai bērni <https://data.unhcr.org/en/dataviz/293?sv=54&geo=0>
- 6 Skatīt UNHCR Eiropas Reģionālā biroja politikas kopsavilkumu: Mācības pēc mājāsēdes 14. lpp. <https://reliefweb.int/report/world/refugee-education-europe-learning-after-lockdown-july-2022> Skaitļi attiecas uz ES-27 un neietver Apvienoto Karalisti, avots ir Eurostat. Pārskatu par obligātās izglītības struktūru Eiropā skatīt <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/compulsory-education-europe-20222023>
- 7 Skatīt <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- 8 2023. gada jūnijā Čehijā bija reģistrēti vairāk nekā 520 000 bēgļu no Ukrainas uz aptuveni 10,7 miljoniem iedzīvotāju, kas ir gandrīz 5% no kopējā Čehijas teritorijas iedzīvotāju skaita.
- 9 Datus, pētījumus un citus materiālus skatīt Ukrainas izglītības kopums <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/ukraine/education>, piemēram, https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/certification_issue_briefing_note_2019_v7.pdf
- 10 Skatīt https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/certification_issue_briefing_note_2019_v7.pdf
- 11 Skatīt <https://reliefweb.int/report/ukraine/education-impact-war-ukraine-may-2022>
- 12 Skatīt <https://reliefweb.int/report/world/refugee-education-europe-learning-after-lock-down-july-2022>
- 13 Skatīt <https://www.internal-displacement.org/countries/ukraine>; saskaņā ar dažiem rādītājiem 2023. gada sākumā iekšzemē pārvietoto personu skaits nedaudz samazinājās – līdz 5,3 miljoniem janvārī, skatīt <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-12-16-23-january-2023>
- 14 Skatīt <https://drive.google.com/file/d/1cpn2M9v7SK9idkiU42h1j9y8s2CFDAt/view> – jaunāko informāciju par situāciju Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrija regulāri publicē šeit: <https://mon.gov.ua/eng/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/pidtrimka-osviti-i-nauki-ukrayini-pid-chas-vijni> EMIS dati liecina, ka 2021. gadā Ukrainā bija 4,1 miljons skolēnu pamatzglītībā un vidējā izglītībā (izņemot pirmsskolas vecuma skolēnus) un 588 000 skolotāju un izglītības darbinieku 14 000 izglītības iestādēs.
- 15 Skatīt <https://reliefweb.int/report/ukraine/when-school-gym-becomes-home-ukraines-displaced>
- 16 Turpat 7. zemspītras piezīme, skatīt arī <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/ukraine/document/ukraine-education-cluster-sdr-report-05032022>
- 17 Skatīt, cita starpā, https://www.acaps.org/sites/acaps/files/products/files/20220817_acaps_thematic_report_ukraine_analysis_hub_impact_of_conflict_on_education_0.pdf un <https://www.reuters.com/world/europe/ukraines-schools-race-build-bomb-shelters-before-term-starts-2022-08-29/>.
- 18 Skatīt <https://lms.e-school.net.ua>
- 19 Skatīt <https://lms.e-school.net.ua/primary>

- 20 Kā vienu no iniciatīvām var minēt to, ka UNESCO sadarbībā ar Google piegādāja 50 000 klēpj datoru Ukrainas skolotājiem un nodrošina apmācību MHPSS jomā aptuveni 20 000 skolotāju, skatīt https://www.unesco.org/en/articles/unesco-supports-50000-ukrainian-teachers-safeguard-learning-amid-war?TSPD_101_R0=080713870fab20005a1c36efedd7a7b7e-98ca795d16dd67a07e73102cb97dfb5e488cb1f-867d47720860a21dff14300088f7c17d9526832e-ef4baa581677199d6f176fc330849a52ac6933e1a-3804711a9acadc8ff-4b1a67a81a095b7d8514dd ; pārskatu par humanitāro nozaru izglītības atbalsta pasākumiem Ukrainā skatīt <https://www.educationcluster.net/country/ukraine> ; Izglītības un zinātnes ministrijas jaunāko informāciju regulāri publicē vietnē <https://mon.gov.ua/eng/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/pidtrimka-osviti-i-nauki-ukrayini-pid-chas-vijni>
- 21 Cita starpā skatīt bēgļu nodomu aptauju Nr. 2, 13-14. lpp, <https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767> ; vidēji 18% vecāku izvēlas, lai viņu bērni turpinātu mācīties pēc ukraiņu mācību programmas, un 73% vecāku norāda, ka vēlas savus bērnus pieteikt vietējās skolās. Preferences dažādās valstīs atšķiras, jo vairāk bēgļu Polijā un Slovākijā dod priekšroku bērnu reģistrēšanai vietējās skolās, bet bēgļi Rumānijā un Moldovā vairāk vēlas, lai viņu bērni mācītos tiešsaistē pēc Ukrainas mācību programmas.
- 22 Skatīt https://drive.google.com/file/d/1cTfPzd9EU9ob4QBA4Sh_PrUzY2VmfK7/view
- 23 Skatīt <https://reliefweb.int/report/ukraine/education-impact-war-ukraine-may-2022>
- 24 Skatīt UNHCR un IPSOS nodomu aptaujas Nr. 2 un Nr. 3 <https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767> un <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99072>
- 25 Skatīt, piemēram, neformālo skolu tīklu “Unbreakable Ukraine” Polijā https://www.facebook.com/ICF.Flashlights/photos/?paipv=0&eav=AfYK9Z-SrC2D3JE8k6Ih0yj_5W9rF3QuEsbbXeDi-f4KJ3hrStMz9hM_ZJFTxKnLEkUc8&_rdr vai Ukrainas evakuācijas skolu (USE), ko Slovākijā izveidoja uzņēmums “SME SPOLU” sadarbībā ar UNICEF un Kembridžas starptautisko skolu Bratislavā <https://smespolu.org/en/>
- 26 Cita starpā skatīt <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/supporting-refugee-learners-ukraine-schools-europe-2022> un <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/supporting-refugee-learners-ukraine-higher-education-europe-2022>
- 27 Aptuvens skaitlis, pamatojoties uz dažādu ES dalībvalstu publiski pieejamiem datiem.
- 28 Polija pašlaik ir uzņēmusi vairāk nekā 1,6 miljonus bēgļu no Ukrainas, skatīt <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- 29 Skatīt šo analīzi, ko veicis Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO), lielākā NVO, kas nodarbojas ar pilsonisko izglītību https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2023/05/CEO_ukrainian_refugee_students_april_2023-ENG.pdf ; dati par skolēnu uzņemšanu skolās ir iegūti no Polijas valdības atvērto datu statistikas portāla <https://dane.gov.pl/pl> ; precīzi skaitļi par to, cik bērnu mācās tiešsaistē un klātienē, ko nodrošina Ukrainas pedagogi un NVO, nav zināmi.
- 30 Skatīt 21. zemsvītras piezīmi, tas pats avots.
- 31 Skatīt jaunākos datus no Kultusministerkonferenz, iestādes, kas koordinē Vācijas federālo zemju izglītības politiku https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Statistik/Ukraine/2023/AW_Ukraine_KW_21.pdf ; lielākajā daļā Vācijas federālo zemju obligātais skolas vecums ir no 6 līdz 16 gadiem, ar nelielām atšķirībām atsevišķās federālajās zemēs.
- 32 Skatīt, piemēram, <https://www.spiegel.de/panorama/education/rising-numbers-of-refugees-at-schools-our-instructional-capacity-is-sharp-a-85b0a534-4792-4c28-b159-d8e91478181f>
- 33 Skatīt jaunākos datus, ko publicējusi Čehijas Izglītības, jaunatnes un sporta ministrija – <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/pocty-ukrajinskych-deti-ve-skolach-se-oproti-zari-temer> un šo neseno pētījumu <https://www.paqresearch.cz/post/vzdelavani-ukrajina-nova-vlna>
- 34 Tie paši avoti, kas 21. un 23. zemsvītras piezīmēs.

- 35 Skatīt valdības datus, ar kuriem dalījās izglītības nozares darba grupā par Rumāniju <https://data.unhcr.org/en/working-group/371?sv=54&geo=10782> un iedzīvotāju statistiku <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location/10782>; informāciju par Rumānijas izglītības sistēmas struktūru skatīt <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/romania/overview>
- 36 Skatīt Situācija Ukrainā – Moldova: REACH un UNICEF – daudznazaru vajadzību novērtējums (MSNA) izglītībā, 2022. gada jūlijs <https://data.unhcr.org/en/documents/details/94192>; 2021.–2022. mācību gada beigās 84% no aptuveni 700 bēgļiem, kas Moldovā tika aptaujāti MSNA vajadzībām, ziņoja, ka nav reģistrējuši savus bērnus skolā, un 61% izteica vēlmi, lai bērni mācītos tiešsaistē.
- 37 Tikai 14% no 4900 respondentiem sešās bēgļu uzņemošajās valstīs par prioritāru vajadzību minēja izglītību, skatīt <https://data.unhcr.org/en/documents/details/94176>
- 38 UNHCR otrās plašā mēroga bēgļu nodomu aptaujas ietvaros 43 valstīs tika veiktas 4800 intervijas <https://data.unhcr.org/en/documents/details/95767>; trešo nodomu aptauju var apskatīt šeit <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99072> Līdzīgs respondentu īpatsvars to pašu apgalvoja arī Ungārijā, Slovākijā un citās bēgļu uzņemošajās valstīs veiktajos daudznazaru vajadzību novērtējumos.
- 39 Skatīt cita starpā materiālus, kas citēti 35.–42. zemsvītras piezīmēs; lielāko daļu problēmu ir apstiprinājuši UNHCR darbinieki, UNHCR izglītības darba grupu partneru darbinieki, plašsaziņas līdzekļu ziņojumi un cita atklāta informācija.
- 40 Skatīt [OECD informācijas paneli](#). Tomēr situācija izglītības iestādēs Ukrainā liecina, ka atgriešanās tuvākajā laikā šķiet neiespējama, sk. iepriekš.
- 41 Skatīt [OECD informācijas paneli](#). Skatīt arī UNHCR nodomu aptaujas, kas pieejamas data.unhcr.org, 34., 35. zemsvītras piezīmēs.
- 42 Ungārijas MSNA 28% respondentu minēja valodas barjeru kā iemeslu, kāpēc bērnus neregistrē skolā; Moldovas ātro vajadzību novērtējumā 15% respondentu minēja informācijas trūkumu par izglītības iespējām Moldovā, bet 13% respondentu minēja vispārēju informācijas trūkumu par izglītību.
- 43 Skatīt <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99072>; tikai 15% bēgļu pašlaik uzturas kopējās vai plānotajās vietās.
- 44 Skatīt [OECD informācijas paneli](#).
- 45 Skatīt arī OECD informācijas paneli (salīdz. 44. zemsvītras piezīmi). Daži divpusēji nolīgumi starp Ukrainu un citām valstīm par vērtējumu, diplomu un sertifikātu atzīšanu tika noslēgti pirms pilnā apmēra kara sākuma, sk., cita starpā, nolīgumu starp Ukrainu un Rumāniju; nolīgumu starp Ukrainu un Ungāriju; nolīgumu starp Ukrainu un Slovākiju https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_097#Text; nolīgumu starp Ukrainu un Poliju https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_067#Text; nolīgumu starp URK un Bulgāriju https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_029#Text – ņemiet vērā, ka 2023. gada 15. maijā Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrija arī izdeva rīkojumu ar metodoloģiskiem norādījumiem par vidējās izglītības vērtējumu un sertifikātu savstarpēju atzīšanu <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-okremih-pitan-zdobuttya-osviti-v-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini>
- 46 Iepriekš citētajā OECD pētījumā (sk. 44. zemsvītras piezīmi) 32% iesaistīto valstu kā uzņemšanas šķēršļu cēloni min skolotāju trūkumu; skatīt arī <https://www.euronews.com/my-europe/2022/11/30/teacher-shortages-worry-countries-across-europe#>
- 47 Pārskatu par dažādiem sagatavošanas klašu vai programmu modeļiem, kas Eiropā īstenoti kopš Ukrainas kara sākuma, skatīt <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/supporting-refugee-learners-ukraine-schools-europe-2022>. Papildu sarežģītums Eiropas Savienībā ir tas, ka saskaņā ar ES tiesību aktiem ES dalībvalstīm nav pienākuma nodrošināt sagatavošanās programmas pagaidu aizsardzības turētājiem no Ukrainas; patvēruma meklētājiem un bēgļiem šādas sagatavošanās programmas ir juridiski noteiktas ar Direktīvu 2013/33/ES (14. pants).

- 48 Skatīt https://ceo.org.pl/wp-content/uploads/2023/05/CEOUkrainian_refugee_students_april_2023-ENG.pdf
- 49 Cita starpā skatīt <https://www.abendblatt.de/hamburg/kommunales/article236977381/schule-hamburg-unterricht-fuer-gefluechtete-system-stoesst-an-seine-grenzen.html>
- 50 Skatīt <https://english.radio.cz/why-are-so-many-ukrainian-children-not-attending-school-czechia-8777876> un <https://data.unhcr.org/en/documents/details/96855>
- 51 Skatīt, cita starpā, šos piemērus Francijas presē https://www.lemonde.fr/societe/article/2023/02/22/les-ecoles-francaises-face-au-defi-de-l-accueil-des-eleves-ukrainiens_6162871_3224.html ; Beļģijas presē <https://www.hln.be/binnenland/meer-dan-12-500-oekraïense-kinderen-ingeschreven-in-het-belgische-onderwijs~ac854578/> ; Nīderlandes presē <https://nos.nl/artikel/2446598-scholen-worstelen-steds-vaker-met-les-voor-oekraïense-leerlingen> ; Itālijas presē <https://www.quotidianodelsud.it/laltravoce-dellitalia/i-nord-e-i-sud-del-mondo/cultura-e-istruzione/2022/05/12/bimbi-ucraini-accolti-nelle-scuole-italiane-piuche-quadruplicati-da-marzo-a-oggi> ; Spānijas presē https://www.elespanol.com/espana/20220701/espana-escolarizado-ucranianos-cuarta-parte-alicante-valencia/684182096_0.html
- 52 Sīkāku analīzi skatīt UNHCR, UNICEF un IOM 2019. gada starpaģentūru informatīvajā ziņojumā par bēgļu, migrantu un patvēruma meklētāju bērnu izglītību Eiropā: <https://www.unhcr.org/neu/wp-content/uploads/sites/15/2019/09/09/Access-to-education-europe-19.pdf> un nesen publicētajā Eurydice ziņojumā <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/supporting-refugee-learners-ukraine-schools-europe-2022>
- 53 Iepriekš minētajā aptaujā (salīdz. 44. zemsvītras piezīmi) 29% OECD valstu norādīja, ka pastāv finansiāli šķēršļi bēgļu bērnu uzņemšanai skolā.
- 54 Skatīt <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220000645/O/D20220645.pdf>
- 55 Dekrētu kritizēja Polijas juridiskais izdevums "Prawo" https://www.prawo.pl/oswiata/obowiazek-szkolny-a-zdalna-nauka-w-ukrainie_514199.html
- 56 Skatīt <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/news/focus-educating-home-what-can-we-learn>
- 57 Skatīt <https://reliefweb.int/report/world/refugee-education-europe-learning-after-lockdown-july-2022> 14.lpp.
- 58 Skatīt <https://data.unhcr.org/en/documents/details/96266>
- 59 Pilna apmēra karš Ukrainā sākās 2021.–2022. mācību gada otrā semestra sākumā, saīsinot mācību gadu simtiem tūkstošiem bērnu.
- 60 Cita starpā skatīt <https://reliefweb.int/report/ukraine/education-impact-war-ukraine-may-2022> ; par COVID-19 ietekmi skatīt <https://reliefweb.int/report/world/refugee-education-europe-learning-after-lockdown-july-2022>
- 61 Skatīt <https://reliefweb.int/report/ukraine/education-impact-war-ukraine-may-2022> un <https://www.cedefop.europa.eu/en/news/skills-comparison-between-ukraine-and-eu-27>
- 62 World Vision uzskata, ka rezultāti pārbaudes testos samazināsies pat par 11%, skatīt <https://www.wvi.org/news-room/ukraine/ukrainian-refugee-children-face-longterm-consequences-disrupted-schooling>
- 63 Skatīt šo EDSO Demokrātisko institūciju un cilvēktiesību biroja (ODIHR) pētījumu <https://data.unhcr.org/en/documents/details/98506>
- 64 Skatīt <https://www.unhcr.org/publications/education/5d651da88d7/education-2030-strategy-refugee-education.html> un <https://reliefweb.int/report/world/refugee-education-europe-learning-after-lockdown-july-2022>
- 65 Cita starpā skatīt https://www.oecd-ilibrary.org/education/refugee-education_a3251a00-en
- 66 Cita starpā skatīt šo pētījumu, kas veikts Čehijā ar bēgļiem no Ukrainas <https://data.unhcr.org/en/documents/details/99624> ; kā arī līdzīgo riska novērtējumu Polijā <https://data.unhcr.org/en/documents/details/91893> ; skatīt arī <https://www.unicef.org/press-releases/war-ukraine-pushes-generation-children-brink-warns-unicef>
- 67 Skatīt https://repository.impact-initiatives.org/document/repository/ecc9ff14/IMPACT_UKR_Factsheet_Regional-child-protection-assessment_January-2023.pdf

- 68 Cita starpā skatīt UNHCR valodu apguves rokasgrāmatu skolotājiem <https://www.unhcr.org/media/39728>
- 69 Skatīt 64. zemsvītras piezīmi; https://repository.impact-initiatives.org/document/repository/ecc9ff14/IMPACT_UKR_Factsheet_Regional-child-protection-assessment_January-2023.pdf
- 70 Pagaidu aizsardzības shēma ukraiņiem ES garantē piekļuvi izglītībai visām nepilngadīgajām personām <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/temporary-protection-displaced-persons/>
- 71 Sīkāku obligātās izglītības sistēmas analīzi Eiropā skatīt <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/compulsory-education-europe-20222023>
- 72 Skatīt bieži uzdoto jautājumu 1. jautājumu šajā Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrijas lapā https://refugee-ed.sqe.gov.ua/to-the-parents-of-children-who-were-forced-to-leave-ukraine/?q=q-7&fbclid=IwAR2vk-8G9UD0mkvGXsUGA5WfpSATfq3R2Sji_Kirrv3w71RclCgx-M2OqE0
- 73 Skatīt šo lapu ar Ukrainas Izglītības un zinātnes ministrijas oficiālajiem padomiem ārzemēs dzīvojošiem vecākiem https://refugee-ed.sqe.gov.ua/to-the-parents-of-children-who-were-forced-to-leave-ukraine/?q=q-7&fbclid=IwAR2vk8G9UD0mkvGXsUGA5WfpSATfq3R2Sji_Kirrv3w71RclCgx-M2OqE0
- 74 Skatīt piemērus no Slovērijas <https://smespolu.org/en/> un Polijas <https://nezlamna.org/>
- 75 Plašāku informāciju, cita starpā, skatīt <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/opportunities/recognitionlearningabroad.htm>
- 76 Skatīt, cita starpā, Ukrainas un Rumānijas nolīgumu <https://mon.gov.ua/ua/news/uryad-shvaliv-pidpisannya-ugodi-mizh-ukrayinoyu-ta-rumu-niyeyu-pro-viznannya-dokumentiv-pro-osvitu> ; Ukrainas un Ungārijas nolīgumu https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_001-21#Text ; Ukrainas un Slovākijas nolīgumu https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703_097#Text ; Ukrainas un Polijas nolīgumu https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_067#Text ; Ukrainas un Bulgārijas nolīgumu https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100_029#Text ; ENIC/NARIC, skatīt <https://www.schooleducationgateway.eu/en/pub/latest/news/recognition-qualifications-ua.htm>
- 77 Skatīt <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-okremih-pitan-zdobuttya-osviti-v-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-v-umovah-voyennogo-stanu-v-ukrayini>
- 78 Skatīt arī OECD apsekojumu (sk. 44. zemsvītras piezīmi).

UNHCR Regional Bureau for Europe
rbeext@unhcr.org